

Tehnički i sadržajni problemi klasičnog i elektroničkog arhiviranja: dopunsko obrazovanje s područja arhivistike, dokumentalistike i informatike

Radenci, Slovenija, 6-8. travnja 2011.

U pitoresknim Radencima u Sloveniji, od 6. do 8. travnja 2011. održan je tradicionalni, 33. po redu međunarodni arhivistički skup, posvećen tehničkim i sadržajnim problemima klasičnog i elektroničkog arhiviranja, dopunskom obrazovanju s područja arhivistike, dokumentalistike i informatike. Na skupu je bilo oko 270 sudionika. Izlaganja su održala 52 autora iz Austrije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Italije, Makedonije, Njemačke, Slovačke, Slovenije i Srbije.

Izlaganja su podijeljena u nekoliko većih cjelina: *Iz arhivske teorije, Tehnička zaštita, Iz arhivske prakse te Informatizacija, elektroničko arhiviranje i dugotrajna pohrana.*

Iz arhivske teorije. Branko Šuštar (*Kje so meje, pregrade za prizadevanja arhivov, muzejev in knjižnic pri varovanju skupne kulturne dediščine*). Referat govori o praksi i dilemama u vezi s podjelom gradiva između arhiva, knjižnica i muzeja. Dan je pregled zakonodavstva i prakse u radu s *graničnim* gradivom. Razlike u razumijevanju i stručnom pristupu navedenom gradivu pridonose većoj dinamici u odnosima između kulturnih ustanova. Rješenje dilema proizlazi više iz konteksta kulturne baštine negoli iz pojedinačnih oblika ili vrsta gradiva. Kod arhivskog gradiva to je prvenstveno način njegova preuzimanja: poštivanje cjelovitosti arhivskog fonda odnosno volje vlasnika privatnog gradiva. Dogovori između stručnjaka tri područja u proljeće 2009. naglašavaju potrebu suradnje, a ne natjecanja u radu s gradivom i korisnicima te važnost digitalne dostupnosti materijala.

Jasna Požgan u svom referatu (*Položaj i identitet arhivista naspram srodnih informacijskih struka u prošlosti i danas*) prikazuje položaj i identitet arhivista u odnosu na srodne informacijske struke. Pojava prvih knjižnica-arhiva na Bliskom istoku stvara i prve knjižničare-arhiviste. Arhivisti su i u sljedećim razdobljima tijesno povezani s knjižničarima odnosno kustosima. Do promjene dolazi nakon Francuske revolucije s pravom javnosti na arhive i knjižnice, što dovodi do afirmacije informacijskih struka, posebice tijekom 19. stoljeća.

Jelka Melik i Mateja Jeraj (*Arhivistika med teorijo, zakonskimi določili in njihovo izvedbo*) navode kako arhivistika pripada među praktične znanosti, one koje ne teže teorijskom traženju istine. U početku je predmet proučavanja arhivistike bilo arhivsko gradivo, koje se po bilo kojoj osnovi našlo u spremištima. Danas predmetom arhivistike postaje cjelokupni život dokumenta od nastanka do uporabe, što osigurava zakonodavstvo, koje ne mora samo slijediti suvremene tokove u arhivističkoj, informacijskim i tehničkim znanostima, nego biti učinkovito i u samoj praksi.

Darko Rubčić (*Podizanje kvalitete upravljanja arhivske djelatnosti*) iznosi kao temeljno pitanje - kako poboljšati kvalitetu rada u arhivima te posebno naglašava suradnju s lokalnom zajednicom i predlaže metodologiju i rješenja.

Izet Šabotić u svom izlaganju (*Suvremeno informacijsko okruženje i dostupnost arhivskih informacija*) govori kako je razvoj informacijske tehnologije snažno utjecao na arhivske aktivnosti, posebice na uporabu arhivskih informacija. Novi su mediji uči-

nili dostupnost informacija jednostavnijom i učinkovitijom, bližom korisnicima. Arhivska struka usmjerena je na optimalni sustav, koji omogućuje korištenje informacijske tehnologije za učinkovitu zaštitu, upravljanje i uporabu arhivskih informacija.

Antonio Monteduro (*The Council of Europe Convention on Access to Official Documents*). Autor analizira Konvenciju Vijeća Europe o dostupnosti službenih dokumenata, usvojenu 18. lipnja 2009. u Tromsu, Norveška.

Grazia Tatò (*Archivist: Which Training?*). Kakvo je obrazovanje danas potrebno arhivistima? Raznolikost dokumenata - od pergamene do digitalnih oblika, kao i međunarodni standardi, zahtijevaju od arhivista rigoroznu i dobro strukturiranu edukaciju te daljnju, trajnu izobrazbu. Obrazovanje u Italiji sastoji se od dvostupanjske fakultetske izobrazbe te škole za arhivsku znanost, paleografiju i diplomatiku. Pojedini državni arhivi organiziraju škole, kao i kraće dopunske tečajeve posvećene suvremenim temama.

Peter Pavel Klasinc (*Študij arhivistike kot znanstvene vede*) u izlaganju daje kratak pregled arhivistike kao znanosti te opisuje osnovna znanja kojima mora ovladati školovani arhivist.

Sonja Anžič Kemper (*Dodatno izobraževanje in strokovno izpopolnjevanje arhivskih delavcev v nemško govorečih državah*). Brze promjene, koje nastaju na društvenom i tehnološkom polju, odražavaju se i na arhivsku struku, koja se mora prilagoditi novim okolnostima i potrebama društva. Ne zaostajati za vremenom u arhivistici prvenstveno znači trajno se stručno obrazovati. Autorica daje informacije o arhivskom obrazovanju u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj.

Dijana Petreska (*Archival Education in the Republic of Macedonia Nowadays*). Organizacija i aktivnost arhivske službe u Makedoniji započeta je sa stvaranjem moderne makedonske države, kao dijela SFRJ. Od utemeljenja Državnog arhiva Republike Makedonije 1951, pa sve do 2000. zapošljavane su osobe sa srednjom i visokom stručnom spremom: povjesničari, filozofi, jezikoslovci, pravnici i dr. Svi su se oni obrazovali putem praktičnog rada, seminara i sl. Razvoj arhivistike kao posebne znanosti omogućio je da se na Institutu za povijest Sveučilišta Sv. Ćirila i Metoda u Skopju otvori redovan diplomski i poslijediplomski studij arhivistike.

Haris Zaimović (*Obrazovanje i edukacija kao dio strategije razvoja baštinskih ustanova u Bosni i Hercegovini*). Autor se bavi sadašnjom situacijom na području zaštite baštine u BiH i relevantnom edukacijom. Naglašena je važnost izrade jedinstvene strategije baštine koja bi obuhvatila izobrazbu i procese za izradu novih obrazovnih, znanstvenih i akademskih programa i planova.

Vladimir Žumer (*Mednarodni standard ISO 15489 in upravljanje dokumentacije v organih javne uprave, gospodarskih družbah, podjetjih in zavodih v Sloveniji*). Autor raspravlja o implementaciji načela, postupaka i instrumenata međunarodnog standarda ISO 15489 u slovensko zakonodavstvo, koje određuje arhivsko i uredsko poslovanje od 2001. godine.

Lenka Pavliková (*Records Management System in the Slovak Republic*). Autorica u izlaganju donosi pregled važećeg slovačkog zakonodavstva u području uredskog poslovanja.

Živana Hedžbeli, Tanja Petrović, Nikola Mokrović (*Uredsko poslovanje u Hrvatskoj - stanje stvari*). Autori iznose kako većina tijela državne uprave i tijela s javnim ovlastima u Republici Hrvatskoj funkcionira u svijetu klasičnih, papirnatih dokumenata. Novost je elektroničko uredsko poslovanje za koje se tek stvara neophodan pravni okvir, s ciljem da tijela državne uprave u sljedećih nekoliko godina u potpunosti prijeđu na e-poslovanje. Gospodarska kriza u Hrvatskoj uzima svoj danak. Uredno uredsko poslovanje posljedica je osviještenosti svih sudionika u procesu o potrebi savjesnog obavljanja svih propisanih obveza i zadaća.

Azem Kožar (*Pedeset godina arhivističke periodike u Bosni i Hercegovini 1961-2010*). Autor analizira doprinos arhivskih časopisa razvoju arhivske struke na području BiH i šire.

Jovan P. Popović (*Da li samo zakonodavno ustrojstvo arhivske delatnosti treba da bude jedini preduslov uspješne zaštite arhivske građe?*). Arhivsko zakonodavstvo jedan je od osnovnih standarda za uspješno obavljanje arhivske djelatnosti. Klasična metodologija ne odgovara novom gradivu (e-zapisima), pa se struka više bavi teorijom negoli praksom. Korisno je slijediti preporuke Međunarodnog arhivskog vijeća, iako nemaju zakonodavnu ni obvezujuću snagu. Postoje preporuke i konvencije i drugih međunarodnih, europskih ili nacionalnih arhivskih organizacija, od kojih su neke obvezujućeg, a neke savjetodavnog karaktera.

Mihaela Topolovec (*Arhivistička terminologija - standardizacija jezika arhivista*). Standardizacija arhivske terminologije od ključnog je značaja za arhivsku struku, jer je preduvjet boljeg komuniciranja i suradnje na međunarodnoj razini.

Almira Alibašić (*Problematika terminologije u arhivskoj struci*). Arhivska struka bavi se stručnom terminologijom na teorijskoj i praktičnoj razini, prihvaćajući i primjenjujući postojeće standarde.

Zdenka Semlič Rajh, Alenka Šaupperl (*Problematika gesljenja in oblikovanja deskriptorjev*). Autorice iznose kako su se arhivski i uredski djelatnici relativno rano suočili s problematikom oblikovanja odrednica, izgradnje različitih tezaurusa, napredne uporabe klasifikacijskih oznaka, kao i s izradom indeksa i kazala arhivskih obavijesnih pomagala. Pri tome je svatko sam rješavao metodološke probleme na koje je nailazio, što je, osobito s pojavom novih informacijskih rješenja, neprimjereno, neučinkovito i neracionalno. Potrebno je izraditi standardizirane smjernice za oblikovanje odrednica i tezaurusa, koje će zadovoljiti i korisnike i stručne radnike.

Tehnička zaštita. Josef Hanus, Emilia Hanusová (*Archival Building - the Basic Condition for Proper Functioning of the Archives*). Arhivska je zgrada temeljni preduvjet djelovanja bilo kojeg arhiva. Izgradnja nove zgrade složen je zadatak, koji zahtijeva ispunjenje različitih preduvjeta. Stoga je tijesna suradnja arhivista, konzervatora, arhitekata, inženjera i svih drugih stručnjaka veoma važna, a ne isključuje se ni dragocjeno mišljenje korisnika.

Bojana Sovič (*Nastajanje projekta nove arhivske stavbe Pokrajinskega arhiva Maribor*). Zbog dugogodišnjih prostornih problema nadležni su se odlučili za izgradnju nove arhivske zgrade, za koju je dio projektne i investicijske dokumentacije već izrađen.

Polona Filipič, Primož Hočevar (*Projektna študija nove stavbe Pokrajinskega arhiva v Mariboru*). Izlaganje evidentira, analizira i vrednuje projektnu studiju nove zgrade Pokrajinskog arhiva u Mariboru kao važnog elementa razvoja grada.

Marjeta Černič, Jedert Vodopivec (*Tiskana in poslikana knjiga 16. stoletja - lastnosti papirja in tiska*). U Franjevačkom samostanu u Novom Mestu čuvaju dragocjenu zbirku knjiga tiskanih u 16. stoljeću. Određene su osobine papira kao medija tiskane i ilustrirane knjige.

Miroslav Novak (*Tveganja in ukrepi v arhivih ob naravnih in drugih nesrečah*). Opisani su neki osnovni arhivski stručni problemi koji se odnose na postupak identifikacije rizika nakon prirodnih i drugih nepogoda. Posebna pažnja posvećena je definiranju različitih oblika nesreća koje mogu utjecati na dugotrajnu pohranu arhivskog i registraturnog gradiva. Stručni djelatnici moraju poznavati temeljnu logistiku kod različitih vrsta nesreća i primjereno reagirati.

Iz arhivske prakse. Dragan Krsmanović (*Teoretski i praktični problemi sukoba propisa o zaštiti tajnosti i dostupnosti arhivske građe - primer arhivske građe OZN-e i KOS-a*). Autor se bavi dostupnošću arhiva sigurnosnih službi u svjetlu novih preporuka Međunarodnog arhivskog vijeća i rezolucija Vijeća Europe.

Gordana Mojsoska (*Access and Use of Archival Holding in the State Archives of the Republic of Macedonia*). Promjene do kojih je došlo u zadnja dva desetljeća u Makedoniji dovele su do liberalizacije uporabe arhivskog gradiva. Teme koje su u prošlosti bile *tabu*, sada su predmet istraživanja povjesničara, pravnika, ekonomista i dr. Državni arhiv Makedonije ustrajno se trudi odgovoriti na ove izazove.

Marta Rau Selič (*Uporaba filmskega arhivskega gradiva v teoriji in praksi v letih 1968-2010*). Izlaganje se bavi filmskim arhivskim gradivom kao kulturnom baštinom namijenjenom budućim i sadašnjim korisnicima. Ključno je izraditi analognu kopiju digitalnog izvornika. Raspravlja se i o cjeniku Slovenskog filmskog arhiva.

Džemila Čekić, Admir Nežirović (*Dostupnost i korištenje arhivske građe u Historijskom arhivu Sarajeva*). Dani su podaci o dostupnosti gradiva u Arhivu sa stajališta uporabe, objavljivanja, uvjeta i načina korištenja, rokova te ograničenja.

Amira Šehović (*Stanje i zaštita registraturne građe u institucijama Bosne i Hercegovine*). Na temelju dosjea iz Arhiva BiH donose se podaci o stupnju sredenosti i zaštite registraturnog gradiva.

Omer Zulić (*Uloga arhiva u zaštiti građe privatiziranih registratura*). S tranzicijom je u BiH došlo do promjene društvenog u privatno vlasništvo, čime se aktualizirala problematika statusa i zaštite gradiva, kao i uloge arhiva. Izlaganje donosi trenutno stanje Arhiva u Tuzli te nudi smjernice za daljnji rad.

Miroslav Dučić, Željko Marković (*Valorizacija zapisnika sednica radničkog saveta i zbora radnika privatnih subjekata, kao istorijskih izvora*). Postoje tendencije da se uništi sve *komunističko*. Zapisnici moraju biti zaštićeni kao dio arhiva nastalih radom gospodarskih subjekata SFRJ.

Mina Kujović (*Hrvatsko kulturno društvo Napredak - podružnice u Ljubljani i Mariboru 1936-1941*). Gradivo HKD Napredak pohranjeno je u Arhivu BiH, fond je cjelovit, sreden, izrađen je analitički inventar s tematskim i geografskim kazalom.

Branka Kerec, Gabrijela Kolbič (*Iz zbirke drobnih tiskov Univerzitetne knjižnice Maribor: dokumentarno slikovno gradivo*). Knjižnice obogaćuju svoj fond na razne načine, među ostalim i privatnim ostavštinama poput ostavštine slovenskog dramaturga, režisera, kazališnog i filmskog stvaratelja Frana Žižeka.

Jugoslav Veljkovski (*Međunarodni projekti i unapređenje arhivističke djelatnosti: projekt saradnje Državnog arhiva u Osijeku i Istorijskog arhiva Grada Novog Sada*). Cilj projekta je istraživanje i prezentacija zajedničkog povijesnog nasljeđa.

Bojan Cvelfar (*Vodnik po arhivskih fondih in zbirkah v knjižni obliki - potreba ali nuja?*). Postavlja se pitanje, s ciljem poticanja stručne javnosti da čim prije započne s raspravom o ovoj temi - da li je uopće smisleno izdavati arhivske vodiče u pisanom obliku.

Slavko Mlinarič (*Tradicija PRIMAT: 1901-2011 - slavimo 110 let*).

Informatizacija, elektroničko arhiviranje i dugotrajna pohrana. Tatjana Hajtnik (*Poslovni, organizacijski in tehnološki pogoji za izpolnjevanje določil ZVDAGA: nova verzija ETZ 2.0*). Dana 1. prosinca 2006. prihvaćen je ZVDAGA i prva inačica ETZ-a. U međuvremenu je u Sloveniji i u inozemstvu na tehnološkom području kao i na području uredskog poslovanja došlo do brojnih promjena, na što je Arhiv Republike Slovenije odgovorio novom verzijom ETZ-a.

Marjan Antončič (*Nekaj razmišljanj ob predlogu preнове normativne ureditve sistema dolgoročne hrambe digitalnih gradiv*). Pet godina nakon donošenja ZVDAGA i odgovarajućih podzakonskih akata, dolazi do njegove izmjene, što je dovelo do brojnih rasprava.

Joakim Kemper (*Zwischen Facebook, Twitter und blogs. Neue arbeitsformen für archive und archivare - ein kleines web 2.0-konzept für das Stadtarchiv Speyer*). U izlaganju se opisuju mogućnosti koje društvene mreže nude arhivima. Aktivnosti arhiva, knjižnica i muzeja s oznakom web 2.0 trebale bi biti središnji dio njihovih odnosa s javnošću.

Monika Péková (*Digitalization of Archives and Their Presentation on the Internet*). Digitalizacija gradiva olakšava njegovu dostupnost. Izlaganje daje rezultate i iskustva projekta *Monasterium* pri digitalizaciji srednjovjekovnih listina koje pohranjuje Slovački narodni arhiv.

Jasmina Nikolić, Dragana Miloradović Nikolić (*Arhivski dokument obrađen tehnologijom trećeg milenijuma: iskustvo Istorijskog arhiva Požarevac*). Izlaganje donosi iskustva projekta *Sređivanje i digitalizacija arhivskog gradiva kao kulturnog dobra* Istorijskog arhiva Požarevac.

Lejla Kodrić (*Modeli saradnje arhiva, biblioteka i muzeja pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga*). Praksa suradnje na području informacijskih sustava baštine već je zaživjela, pa članak nudi modele suradnje pri realizaciji digitalnih informacijskih usluga.

Karl Heinz (*ENARC - European Network for Archival Cooperation. Ein beispiel für nachhaltige archivvernetzung in Europa*). ENARC je projekt unutar europskog programa kulture 2007-2011. Glavni cilj četrnaest europskih partnera je utemeljenje trajne mreže arhiva i drugih institucija kulture. Konkretni projekti će povećati slobodan *on-line* pristup arhivskom gradivu.

Tatjana Hajtnik (*Vse, kar mora vodstvo organizacije vedeti o e-hrambi*). Pohrana gradiva u digitalnom obliku na način, da se tijekom cijelog vremena pohrane jamči njegova istovjetnost izvorniku, postavlja mnogo poslovnih, organizacijskih i tehnoloških izazova.

Selma Isić (*Arhivska djelatnost u Bosni i Hercegovini i savremene informacijske tehnologije*). Autorica propituje u kojoj mjeri BiH prati suvremene tokove te koliko i na kakav način je informacijska tehnologija prisutna u arhivskoj struci BiH.

Aleksander Lavrenčić (*Alternativne možnosti uporabe arhivskog gradiva - terapija za pomoć starostnikom*). EU je razvila nekoliko uspješnih terapija za liječenje posljedica demencije i Alzheimerove bolesti, među kojima neke koriste digitalizirano arhivsko gradivo.

Katja Šturm (*Teoretični vidik projekta „Evropski zaslon“*). *EU screen* je trogodišnji istraživački projekt čija je namjena digitalizacija kulturne baštine.

Maja Nikolova (*Jezik i pismo kao odraz istorijskih promena - digitalizovana zbirka svedočanstava - Pedagoški muzej, Beograd*). Zbog lakšeg manipuliranja i u cilju zaštite digitalizirane su školske svjedodžbe osnovnih i srednjih škola pisane ćirilicom ili latinicom na srpskom, turskom i njemačkom jeziku.

Stephen Biwald (*Der Einfluss des ISAD(G) auf standardisierte archivinformationssysteme*). Prikazuje se utjecaj međunarodne norme ISAD(G), koja nikada nije prošla nacionalne ili međunarodne postupke usvajanja na standardizirane arhivske informacijske sustave.

Damjana Pirnar, Sandi Rožman (*Kritični pogled ponudnika akreditirane storitve na ZVDAGA*). Poduzeće „Mikrografija“ dobilo je akreditaciju, sukladno ZVDAGA, za relevantne poslove elektroničke pohrane gradiva.

Stane Štefančić, Marjan Antončić, Tomaž Perne (*Zajem, pretvorba in predaja uradnih elektronskih evidenc za dolgoročno hrambo*). Sukladno ZVDAGA potrebno je e-javne evidencije (npr. matične knjige) pretvoriti u digitalni oblik pogodan za dugotrajnu pohranu, za što se nude neka moguća rješenja.

Marko Novinšek (*Fizično arhiviranje dokumentarnega gradiva ter arhivski prostori*). Arhiviranje ne znači samo nabaviti odgovarajući prostor i opremu, već i osposobljeni kadar, koji se trajno obrazuje i prati promjene u zakonodavstvu.

Pokrajinski arhiv Maribor, kao organizator skupa objavio je izlaganja u posebnom Zborniku. Referati su na slovenskom, hrvatskom, srpskom, engleskom i njemačkom jeziku, opremljeni sažetkom i ključnim riječima na slovenskom i engleskom jeziku.